

GONDOLATOK A MODERNKORI RABSZOLGASÁGRÓL ÉS KÉNYSZERMUNKÁRÓL

REFLECTIONS ON MODERN-DAY SLAVERY AND FORCED LABOUR

Haraszi Viktória* – Jakab Nóra**

Absztrakt

A tudományos diákköri kutatás a témája modernkori rabszolgaság volt. A modern rabszolgaság a nemzetközi jog és a globális kormányzás, a civil társadalom és a tudományos viták egyik fő témája. Mégis, mit jelent a modern rabszolgaság, és vajon lefedhetőek-e egyetlen fogalommal annak nagyon különböző formái? Az ILO kutatásai szerint több millió ember dolgozik a világon kényszermunkában. A kényszermunkába kerülőket csalással vagy kényszerrel vezették rá a munka elvégzésére, amelyből nem tudnak kilépni. A kizsákmányolás eseteiben 2005 és 2012 között jelentős változást figyelhetünk meg a kizsákmányolás formáinak mennyiségi eloszlásában. A kényszermunka becslések szerint 150 milliárd dollárnyi illegális nyereséget termel, ami az iparágak és a vállalkozások számára tisztességtelen versenyt jelent, az államok pedig milliárdos adóbevételektől és társadalombiztosítási járulékoktól esnek el. Az ILO kényszermunkára vonatkozó eszközei – beleértve az új jegyzőkönyvet és ajánlást, valamint a 29. és 105. számú egyezményt – együttesen minden szereplő számára átfogó stratégiát és eszközrendszert biztosítanak a kényszermunka minden formájának felszámolásával kapcsolatos kihívás kezelésére.

Kulcsszavak: modern rabszolgaság, kényszermunka, ILO, kizsákmányolás, kényszerítés

Abstract

The topic of the student research project was modern slavery. Modern slavery is a major topic of international law and global governance, civil society and academic debate. Yet what is modern slavery and can its very different forms be covered by a single concept? According to ILO research, there are millions of people in forced labour around the world. Those who are forced into forced labour are tricked or coerced into doing work from which they cannot escape. Between 2005 and 2012, there has been a significant change in the quantitative distribution of forms of exploitation. Forced labour generates an estimated \$150 billion in illegal profits, which means unfair competition for industries and businesses, and billions in lost tax revenues and social security contributions for states. Together, the ILO's instruments on forced labour, including the new Protocol and Recommendation and Conventions 29 and 105, provide all actors with a comprehensive strategy and set of tools to address the challenge of eradicating all forms of forced labour.

Keywords: modern slavery, forced labour, ILO, exploitation, coercion

* Haraszi Viktória, joghallgató, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, 3515 Miskolc-Egyetemváros, vharaszi6@gmail.com.

** Jakab Nóra, PhD dr. habil., egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézet, 3515 Miskolc-Egyetemváros, nora.jakab@uni-miskolc.hu.

1. Bevezetés

A tudományos diákköri kutatás a témája modernkori rabszolgaság volt. A modern rabszolgaság a nemzetközi jog és a globális kormányzás, a civil társadalom és a tudományos viták egyik fő témája. Mégis, mit jelent a modern rabszolgaság, és vajon lefedhetőek-e egyetlen fogalommal annak nagyon különböző formái? A kutatásban ennek megértésére törekedtünk. Így a fogalmakat ismertettük, hiszen egy téma elkezdéséhez ismernünk kell a pontos fogalmakat, és esetlegesen a végleges fogalom kialakulásához vezető utat is. Vizsgálat alá vontuk a rabszolgaság történetét, hiszen egy témában való elmélyüléshez a kialakulást és a mozgatórugókat is meg kell ismerni. Kitértünk a nemzetközi történeti részekre és külön kutattuk a Magyarországon lezajlott rabszolgaság történetéről egészen napjainkig. Vizsgáltuk a rabszolgaság fajtáit. A fajták leírásához esettanulmányokat is ismertettünk hivatalos forrásból, röviden mindezt a megfelelő szemléltetés érdekében és hogy felkeltsük az emberek figyelmét. Bemutattuk a modern rabszolgaságot a mai világunkban. Ahhoz, hogy hangsúlyozzuk a probléma mértékét, rengeteg számadatot kerestünk, melyek tisztán mutatják, hogy milyen jelentős mértékben van jelen a modern kori rabszolgaság a világunkban. Megemlítettünk olyan tényezőket, amelyek a modern rabszolgaság fennállását okozzák és további veszélyeket, amelyek a rabszolgaság folyamatos meglétét eredményezhetik. Fontosnak tartottuk a kényszer bemutatását, mely minden modern rabszolgasági formához kapcsolódik. Kitértünk a kényszer formáira és az önkéntesség hiányára a rabszolgaságon belül. Taglaltuk a COVID-19 hatását, bemutattuk a nemzetközi és helyi szabályozásokat.

Az 1926. évi rabszolgasági egyezmény (Nemzetek Szövetsége, 1926) 1. cikkének (1) bekezdése a rabszolgaságot úgy határozza meg, mint „olyan személy státusza vagy állapota, aki felett a tulajdonjoggal járó bármely vagy valamennyi hatalmat gyakorolják,” ahol a tulajdon és a tulajdon eszméje elsőbbséget élvez. A rabszolgaság fogalmát további alakították a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok felszámolásáról szóló 1956-os kiegészítő egyezmény (7a. cikk), az 1998-as Római Statútum (7.2.c. cikk), amely létrehozta a Nemzetközi Büntetőbíróságot, a volt Jugoszláviával foglalkozó nemzetközi törvényszéket (5c. cikk), az ENSZ emberkereskedelemtől szóló 2000. évi Palermói Jegyzőkönyve és az Európa Tanács 2005. évi egyezménye az emberkereskedelem elleni fellépésről. A 2012. évi Bellagio-Harvard iránymutatás ezeket a különböző jogi szálakat egyesíti, mind a tulajdonjog, mind a tulajdonjoghoz kapcsolódó hatáskörök, mind a birtoklás fogalma tekintetében. Az iránymutatás a rabszolgaság alapját képező elemekre összpontosítva hangsúlyozza a rabszolgaság áldozatai számára az ellenőrzés és a cselekvőképesség hiányának fogalmát, ahol a kényszer különböző formái fenntartják a hatalmat az egyének felett, és megakadályozzák őket abban, hogy kilépjenek rabszolgasorba taszításuk körülményeiből. A cselekvőképességnek ez a megtagadása kulcsfontosságú a modern rabszolgaság meghatározásában, és elmozdítja azt a „tulajdon” szigorú középpontjából a relatív hatalmi viszonyok, a kényszer és a rabszolgák képtelensége felé, hogy elhagyják rabszolgasorban tartásuk körülményeit. Míg az egyének tulajdonlása és eladása továbbra is előfordul (pl. az Észak-Líbiában 2017-ben kereskedett rabszolgák), a tulajdonlással kapcsolatos egyéb tevékenységi formák közé tartozik a személyek átadása, az emberek használata, egy személy használatának irányítása, egy személy használatából származó haszon, egy személy átadása egy örökösnek vagy jogutódnak, és/vagy egy személy elidegenítése, rossz bánásmód, elhanyagolása vagy megsemmisítése.¹

¹ Landman TODD – Bernard W. SILVERMAN: Globalization and modern slavery, *Politics and Governance*, 2019/4, 275-290.

Jelen tanulmányban a kényszermunkával mint a modern rabszolgaság egyik formájával foglalkozunk.

2. A kényszermunka

Az ILO kutatásai szerint több millió ember dolgozik a világon kényszermunkában. A kényszermunkába kerülőket csalással vagy kényszerrel vezették rá a munka elvégzésére, amelyből nem tudnak kilépni. A kizsákmányolás eseteiben 2005 és 2012 között jelentős változást figyelhetünk meg a kizsákmányolás formáinak mennyiségi eloszlásában. Amíg 2005-ben az állami és katonai kizsákmányolás nagy számban jelen volt a világon, ez 2012-re szinte teljesen eltűnt és helyébe lépett a szexuális kizsákmányolás. 2024-re tekintve vélhetőleg a jelenlegi nemzetközi konfliktusok megszorodása következtében ismét megszorodhatott az állami és katonai kizsákmányolás esetei. A közös pont 2005, 2012 és napjaink között, hogy a kizsákmányolások jelentősen nagyobb százaléka a gazdaságban történik.²

Ahhoz, hogy gátoljuk a tisztességtelen munka további terjedését fontos, hogy foglalkozzanak vele a különböző tudományágak és folyamatosan napirenden legyen. Természetesen a népesség növekedését nézve a földön ma él a legtöbb tisztességtelen munkában dolgozó ember. Kiemelendő, hogy nem csak a tisztességtelen munkában dolgozók száma nőtt jelentősen, hanem azok száma is, akik a modern rabszolgaságban nem érintettek és munkahellyel rendelkeznek mégis mélyszegénységben élnek.³

A kényszermunka áldozatainak 90 százaléka gazdasági munkát végez. Ezekben az esetekben vállalkozók számára teljesítenek munkavégzést. Az áldozatok 50%-át nők és kiskorúak képezik, akik nem megfelelő munkakörülmények között végeznek kényszermunkát. A kényszermunka áldozatainak legnagyobb része Ázsiában⁴ van jelen, de ezt követően jelenik meg az afrikai kontinens második helyen a listában. Régiók szerint a kényszermunka legkevesebb áldozata a Közel-Keleten van, de ne feledkezzünk el arról, hogy figyelembe kell venni a régiók lakosságát, így az áldozatok mennyisége nem egyenlő az áldozatok lakossági és területi elosztását tekintve, azonban megállapítható, hogy a kényszermunka intézménye jelen van minden lakott kontinensen a világon. Ha a rangsort a másképp állítjuk fel, például megnézzük a kényszermunka áldozatainak 1000 főre jutó számát, akkor Közép- és Dél-Európa ugrik a rangsor első helyére.

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal⁵ szerint a kényszermunkából származó profit éves szinten meghaladja a 32 milliárd dollárt. Munkáltatók tekintetében két csoportot határozhatunk meg. Az egyik csoport a magánvállalkozók csoportja. Gazdasági ágazattól függetlenül jelen vannak azok a magánvállalkozók, amelyek kényszermunkát alkalmaznak. A másik

² SZÁRAZ Krisztina: Kényszermunka a modern gazdaságban, *Köz-gazdaság, Köz-Gazdaság - Review of Economic Theory and Policy*, 9(1), 213-226, 215. <https://retp.eu/index.php/retp/article/view/520/479> (letöltés ideje: 2024.09.25)

³ Genevieve LEBARON: The role of supply chains in the global business of forced labour, *Journal of Supply Chain Management*, 2021/2, 29-42.

⁴ Lásd erről bővebben: Sallie YEA – Christina STRINGER: Caught in a vicious cycle: Connecting forced labour and environmental exploitation through a case study of Asia–Pacific, *Marine Policy*, 134 (2021), 104825.

⁵ <https://ngmszakmaiterulet.kormany.hu/az-ilo-megalakulasanak-tortenete-es-mukodesenek-celjai> (letöltés ideje: 2024.10.12.)

kizsákmányoló munkáltató az állam. Az állam által kényszerített munka feltárása nehezebb, mint a magánvállalkozók által végeztetett kényszerszermunka.⁶

Az ILO megalakulását követően napirendre tűzte a kényszerszermunka elleni fellépést. A Nemzetközi Munkaügyi Konferencia 2014. júniusi 103. ülészakán elsöprő többséggel megszavazta az 1930. évi 29. számú kényszerszermunkáról szóló egyezményhez csatolt új jegyzőkönyvet és a 29. számú egyezményt kiegészítő ajánlás elfogadását. A jegyzőkönyv és az ajánlás új lendületet ad a kényszerszermunka minden formája elleni globális küzdelemnek, beleértve az emberkereskedelmet és a rabszolgasághoz hasonló gyakorlatokat is. Az eszközöket – amelyeket az 1930. évi kényszerszermunkáról szóló egyezményhez csatolt 2014. évi jegyzőkönyvnek és a 2014. évi 203. számú (kiegészítő intézkedésekről szóló) kényszerszermunka-ajánlásnak is neveznek – kétéves konzultációs folyamatot követően fogadták el. Az új eszközök elfogadásához vezető előkészítő munka során széles körűen kutatták a nemzeti jogszabályokat és gyakorlatot, valamint a felügyeleti szervek által a kényszerszermunkáról szóló egyezmények alkalmazásával kapcsolatban tett észrevételeket. Az 1930-ban elfogadott 29. számú ILO-egyezmény a kényszerszermunkát vagy kötelező munkát úgy határozta meg, mint „minden olyan munkát vagy szolgáltatást, amelyet bármely személytől büntetés terhe mellett követelnek meg, és amelyre az említett személy nem önként ajánlotta fel magát”.

Bár ez a meghatározás továbbra is érvényes, és bár az ILO kényszerszermunkára vonatkozó egyezményei az ILO két legtöbbet ratifikált egyezményei közé tartoznak, az első kényszerszermunkára vonatkozó egyezmény 1930-as elfogadása óta sok minden változott. Akkoriban a kényszerszermunkát elsősorban a gyarmati közigazgatás és egyes független államok alkalmazták. Ma az ILO becslései szerint világszerte mintegy 21 millió férfi, nő és gyermek dolgozik kényszerszermunkán – emberkereskedelemben, adórszolgaságban vagy rabszolgasághoz hasonló körülmények között. Kilencven százalékukat a magángazdaságban zsákmányolják ki, és az áldozatok közel fele belföldön vagy határokon át vándorolt. A kényszerszermunka becslések szerint 150 milliárd dollárnyi illegális nyereséget termel, ami az iparágak és a vállalkozások számára tisztességtelen versenyt jelent, az államok pedig milliárdos adóbevételektől és társadalombiztosítási járulékoktól esnek el. Az ILO kényszerszermunkára vonatkozó eszközei - beleértve az új jegyzőkönyvet és ajánlást, valamint a 29. és 105. számú egyezményt - együttesen minden szereplő számára átfogó stratégiát és eszközrendszerrel biztosítanak a kényszerszermunka minden formájának felszámolásával kapcsolatos kihívás kezelésére.

A Jegyzőkönyv és az Ajánlás a kényszerszermunka elleni ILO-szabványokat a modern korba helyezi. Az új jegyzőkönyv megállapítja a kényszerszermunka megelőzésére, az áldozatok védelmére és a jogorvoslathoz való hozzáférésük biztosítására vonatkozó kötelezettségeket, és hangsúlyozza a kényszerszermunka és az emberkereskedelem közötti kapcsolatot. A 29. számú egyezménnyel összhangban a jegyzőkönyv megerősíti a kényszerszermunka elkövetőinek felelősségre vonásának és a büntetlenségük megszüntetésének fontosságát is. Az ajánlás iránymutatásokat ad e kötelezettségek végrehajtásához. A jegyzőkönyv és az ajánlás kiegészíti és megerősíti a meglévő nemzetközi jogot, beleértve az ENSZ 1926. évi rabszolgaságról szóló egyezményét, a rabszolgaság, a rabszolgakereskedelem, valamint a rabszolgasághoz hasonló intézmények és gyakorlatok megszüntetéséről szóló 1956. évi kiegészítő egyezményt, valamint az ENSZ emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelmének megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló jegyzőkönyvét. Ezek az eszközök hozzájárultak a rabszolgaság, a kényszerszermunka és az emberkereskedelem gyakorlatának széles körű

⁶ International Labour Organization, Hard to see, harder to count 18-19. https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/%40ed_norm/%40ipecc/documents/publication/wcms_914768.pdf (letöltés ideje: 2024.10.24.)

betiltásához. A probléma nagyságrendje azonban új stratégiák szükségességét sugallja, beleértve a megelőzésre való összpontosítást, például a munkaügyi felügyelet, valamint a munkavállalói és munkaadói szervezetek szerepének megerősítését célzó intézkedések révén. A jegyzőkönyv által a védelemre és a jogorvoslathoz való hozzáférésre helyezett nagyobb hangsúly szintén hozzájárul annak biztosításához, hogy az áldozatok emberi jogait tiszteletben tartásuk, az elkövetőket pedig hatékonyabban büntessék. A 2014-es konferencián részt vevő kormányzati, munkáltatói és munkavállalói küldöttek széles körű támogatása az új eszközök iránt felhívást jelent a cselekvésre, és azt bizonyítja, hogy erőteljes politikai akarat mutatkozik a kényszermunka jelentette kihívásokra való válaszára. Ha a jegyzőkönyvet széles körben ratifikálják és végrehajtják, a kényszermunkáról szóló, már meglévő ILO-egyezményekkel és más vonatkozó nemzetközi eszközökkel együtt katalizátorként fog működni a kényszermunka nélküli világról alkotott elképzelés megvalósításában.⁷

A kényszermunka elemzése esetében a kényszermunka előfordulását többféleképpen csoportosíthatjuk. Megfigyelhetjük, hogy jelentős mértékű migráns státuszú személyt⁸ érint a modern rabszolgaság. a kényszermunkát végző egyének csoportosítva lehetnek nők, férfiak, városi vagy vidéki lakosok. ezek a csoportosítások kutatások folyamán segítenek szűkíteni a kényszermunka előfordulását a világunkban. A kutatások megmutatják, hogy a férfiak százalékos előfordulása magasabb, mint a nőké.⁹

A nemek szerinti csoportosítás fontosnak bizonyul, hiszen a különböző nemű személyek különböző jellegű munkát végeznek a kényszermunka alatt. A migránsok külön csoportosításánál globális kutatások eredményeként sikeresen levonták a következtetést, miszerint a migráns státuszú személyeket nagyobb gyakorisággal érinti a modern rabszolgaság.¹⁰

A kényszerítés formái¹¹ közé tartozik összegezve a fizikai vagy szexuális erőszak, vagy ha visszaélnék a munkahely elszigeteltségével, ha korlátozzák a munkavállaló szabad mozgását. Ide soroljuk még, ha a munkáltató elkobozza és megőrzi a munkavállaló vagyontárgyait vagy személyi azonosságot igazoló okmányait. A munkabér visszatartása és az adóssággal való visszaélés és a munkavállaló manipulálása. Kényszerítésnek számít a munkavállaló függőségének a kihasználása és a kiszolgáltatottságával való visszaélés és az állami hatalommal való visszaélés.¹²

Vannak esetek, amikor a munkavállaló egyszerre több kényszerítést él át. A munkavállaló kiszolgáltatott helyzete is hozzájárul, ahhoz, hogy maradjon a kizsákmányoló munkahelyén. Az anyagi bizonytalanság és a megélhetési problémák erős indokot adnak az embereknek, hogy egészségtelen, veszélyes és kizsákmányoló helyen dolgozzanak. A munkáltatók kényszerítő eszközként alkalmazhatják az elbocsájtással való fenyegetést és súlyosabb esetekben bércsökkenéshez, túlzott túlóra kiszabásához, egyéb a munkakörbe nem foglalt feladatok elvégzéséhez is folyamodnak.¹³

⁷ Lásd erről: ILO Standards On Forced Labour The New Protocol And Recommendation At A Glance 1-4, https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@declaration/documents/publication/wcms_508317.pdf

⁸ Lásd erről: Julia O'CONNELL DAVIDSON: Troubling freedom: Migration, debt, and modern slavery, *Migration studies*, 2 (2013), 176-195.

⁹ International Labour Organization, i.m. 124.

¹⁰ International Labour Organization, i.m. 125.

¹¹ Lásd erről: Lea VanderVelde: The Last Legally Beaten Servant in America: From Compulsion to Coercion in the American Workplace, *Seattle UL Rev.* 39 (2015), 727.

¹² International Labour Organization, i.m. 10-13.

¹³ International Labour Organization, i.m., 94.

A kényszermunka elemzése során két fontos elemet kell meghatározni. A kényszermunka egyik alkotóeleme az önkéntesség hiánya. A munka folyamán a munkavállaló beleegyezése nem szabad akaratából történik, vagy megtévesztés esetén a fontos, valós és releváns információk hiányában vállalja el a munkavégzést. Az ilyen munkahelyet a munkavállaló szeretné elutasítani, de nem teheti meg, vagy a már kialakult munkaviszonyból a munkavállaló szeretne szabadulni, de nem tud, mert valamilyen formában kényszerítik a munkavégzésre és a munka vállalására.¹⁴

A kényszermunka következő fontos eleme a kényszer alkalmazása¹⁵. A kényszer egy erőszakos eszköz, melynek következtében a munkavállaló nem tud kiszakadni a munkahelyéről, vagy a felajánlott munkalehetőséget nem meri elutasítani.

A kényszer és a kényszermunka egyidejűleg kell, hogy történjen. A két cselekmény egybeesésének időtartama nem releváns kérdés. A kényszermunka lehet rövidebb időtartamú is, mint például egy hét, de lehet hosszabb időtartam is, akár évek. A kényszermunka nincs összefüggésbe a munkavállaló és a munkáltató kapcsolatának technikai jellegével és a munka fajtájával és azzal, hogy a munkavégzés milyen ágazatba tartozik.

Az munkavállalás önkéntességének hiánya esetén példának lehet felhozni a munkahely állapotával kapcsolatos problémákat. A problémák ismerete miatt lehet, hogy a személy saját elhatározásából nem vállalja el a munkavégzést, mégis kényszerítik arra. A másik formája a munkahelyen vagy a munkaerő-felvétel során elkövetett megtévesztések¹⁶, annak érdekében, hogy a munkáltató az első példát elkerülje. A megtévesztés által elvállalt munka esetén a személy munkavállalása nem tekinthető önkéntesnek, mert hamis, vagy elhallgatott információk alapján tette meg a munkavállalásra irányuló nyilatkozatát.

Az adóssághoz kapcsolódó¹⁷ munkaerőfelvétel létrejöhet egy személy kölcsön iránti kérelmével. Azok az emberek, akik nem tudnak megfelelni a bankok által előírt követelményeknek elesnek a banki kölcsön felvételétől, ezért mástól kérnek anyagi segítséget. A kölcsön visszafizetését a munkajérével törleszti. A toborzás folyamán fellépő képzési költségek és egyéb a munka létrejöttéhez szükséges költségek a toborzó által további adósságokat róhat a munkavállalóra.

A gazdasági fejlődés céljának kivitelezése érdekében egyes államok is végeztetnek toborzást, amely során munkára kényszeríti a polgáraikat.¹⁸ Az ilyen fajta állami tevékenységet a 105. egyezmény kifejezetten tiltja. Az állam által végeztetett kényszermunkáért munkabér vagy bármilyen nemű juttatás nélkül dolgoznak a személyek.

Az önkéntességet gátolja a veszélyes¹⁹ és kockázatos munka végeztetése. Jellemző a munkavállaló megalázása a munkahelyen, mely a munkavállaló távozását idézhetné elő. A munka körülményei akadályozzák meg az önkéntességet. A veszélyes és egészséget veszélyeztető, megalázó munkahelyek, a jogellenes munkák nem felelnek meg a jogszabályoknak és veszélyeztetik a munkavállaló mentális és fizikai egészségét.

¹⁴ International Labour Organization, i.m. 18-19.

¹⁵ Lásd erről: Kathleen KIM: Beyond coercion, UCLA L. Rev., 62 (2015), 1558.

¹⁶ Lásd erről bővebben: Sarah JENKINS – Rick DELBRIDGE: Trusted to deceive: A case study of ‘strategic deception’ and the normalization of lying at work, Organization Studies, 1 (2017), 53-76., David SHULMAN: From hire to liar: The role of deception in the workplace, Cornell University Press, 2007.

¹⁷ Erről bővebben: Kevin Hopkins: Forgive US Our Debts-Righting the Wrongs of Slavery, Geo. LJ, 89 (2000): 2531.

¹⁸ International Labour Organization, i.m. 10-11.

¹⁹ Lásd erről bővebben: Steve ALBRECHT: Fear and violence on the job: Prevention solutions for the dangerous workplace, NC: Carolina Academic Press, Durham, 1997., Mary A. GALLANT-ROMAN: Strategies and tools to reduce workplace violence, AAOHN Journal, 11 (2008), 449-454.

Az egészségre káros munkavégzés súlyos egészségügyi kockázatokat okoz a munkavállalónak, melynek következtében lassan lefolyó, súlyos betegségek kialakulását okozzák. Ennek elkerülése érdekében a munkavállaló indokoltan szeretné megszüntetni a foglalkoztatását, de azt munkáltatója nem engedi.

A megterhelő munkaidő és munkarend²⁰ kizsákmányolja az embert. Az emberi erőforrás használatakor a kizsákmányoló munkáltatók a dolgozók olyan munkaidő és munkarend beosztását szabják meg, mely nem hagyja regenerálódni a munkavállalók szervezetét, túlterheli őket. A munkavállaló csökkent munkavégző képessége okot ad arra, hogy még több embert foglalkoztasson a munkáltató ilyen viszonyok között.

A munkához kapcsolódó megalázó életkörülmények megteremtése is egy olyan feltétel, ami miatt feltételezhető, hogy a munkavállaló a munkát nem önként vállalta. A munkáltató zsúfolt, higiéniatlan és a magánéletet ellehetetlenítő, megalázó lakhatást biztosít ezen esteben a munkavállalónak.

A visszaélésszerű többletköltségek alkalmazása a munkáltatók által gyakori a modern rabszolgaság folyamán. Gyakran többletköltségeket számolnak fel a munkavállalóknak, amit velük, vagy a családtagjaikkal fizettetnek ki. A munkavállaló költségei közé tartoznak a szállása fizetése és az esetleges napi étel fizetése. Ezen felül jogtalan költségeket szabnak ki a munkáltatók. A munkáltató a munkaszerződésben nem említett egyéb feladatokkal látja el a munkavállalót, mint például a munkáltatónak végzett háztartási munkákkal, vagy illegális tevékenységek végzésével.

A szexuális visszaélés²¹ a munkáltató vagy az egyéb munkatársak részéről egyaránt tekinthető olyan tényezőnek, mely a munkavégzés önkéntességét gátolja.

Az állam részéről való visszaélés történhet a katonai feladatokkal. A katonákat az államon belüli fejlesztési feladatok ellátásával kényszerítik egyes munkák elvégzésére. Ilyen fejlesztés lehet az infrastruktúra felújítása és az energiatermelés, amely nem tartozik a katonák feladatai közé. Az államok ezzel a cselekedetükkel sértik a 29. egyezményt.²²

Az állam által előírt polgári kötelezettségek túllépése is ide sorolható. Ha a munkavégzés célja nem szolgálja a közösség közvetlen érdekét, akkor nem eshet bele a munkavégzés a szokásos polgári kötelezettségek kategóriájába.²³

A börtönmunkával való visszaélés megvalósul, ha az elítélt nem rendelkezik azokkal a feltételekkel, amelyek szükségesek hozzá. Ezek a feltételek, hogy bűncselekmény miatt ítéljék el őket a bíráságon, megfelelő eljárást lefolytatva, és a bűncselekmény nem tartozik azok közé a bűncselekmények közé, amelyeknél tilos a börtönmunka alkalmazása.²⁴

A foglalkoztatás folyamán fellépő körülmények, melyek az önkéntesség hiányát okozzák összegezve a veszélyes vagy megalázó körülmények, megterhelő munkaidő vagy munkarend, munkával kapcsolatos megalázás és megalázó körülmények, visszaélés a többletköltségekkel, szexuális visszaélés, sorkötelezettek nem tisztán katonai feladatokkal ellátni és polgári kötelezettségeken túllépő feladatok, visszaélés a kötelező börtönmunkával.

A munkaviszony megszüntetésére²⁵ való képtelenség is az egyik fajtája a nem önkéntes munkavégzésnek. Ez akkor lép életbe, ha a munkavállaló a munkáltatóval vagy a

²⁰ Lásd erről: Maiara Oliveira MARINHO – Fernando de OLIVEIRA VIEIRA: Exhaustive working hours and contemporary slavery, *Cadernos EBAPE. BR*, 17 (2019), 351-361.,

²¹ Erről bővebben: Stephane FORTADO: Workplace sexual abuse, labor and the# MeToo movement, *Labor Studies Journal*, 4 (2018): 241-244.

²² International Labour Organization, i.m. 151.

²³ International Labour Organization, i.m. 155.

²⁴ International Labour Organization, i.m., 160.

²⁵ HERDON István: A joggal való visszaélés tilalmának gyakorlata a munkaviszony megszüntetése körében, *Lélektan és hadviselés*, 2020/2, 89-99.

munkaközvetítővel kötött megállapodás egy adott meghatározott időtartamra szól, amelyben a munkavégzés folyik. Ha a megállapodott időtartamon túl kötelezik további munkavégzésre, az az önkéntes munkavállalást megszüneti. Sokszor határozatlan ideig kell tovább dolgozniuk a modern rabszolgáknak a munkáltatónál.²⁶

Előre lépésként értékelhetjük, hogy a vállalkozók és nagyobb cégek, illetve munkaadók folyamatosan növelik a társadalmi szerepvállalásuk fontosságát. Ha a cégek belátják, hogy akár milyen negatív hatást gyakorolnak a társadalomra jelentős további megoldásokkal találjuk majd szembe magunkat.²⁷

3. Megoldási javaslatok

A kutatásban megoldási javaslatként fogalmaztuk meg az alábbiakat.

A modern rabszolgaság egy a jelenkorban is létező probléma, mely talán a kelleténél kevesebb figyelmet kap. A figyelem felhívásának érdekében fontos, hogy az embereket tájékoztassuk a modern rabszolgaság jelenlétéről, felvázolva az esetleges veszélyeit és ismertető jeleit. Ennek következtében csökkenthetjük az áldozatok és a kizsákmányolók számát.

A rabszolgaságról és a kényszermunkáról iskolában történő tájékoztatás elindíthat a társadalmilag elismert, erkölcsi értéket sértő, tisztességtelen munkafolyamatnak a rosszallását. Ennek segítségével az emberiség az általuk vásárolt termékek gyártásának tisztességes úton való lefolytatását preferálja majd és valószínűsíthetőleg kiszorulnak azok az árucikkek a piacról, melyek ebbe a kategóriába tartoznak.

Ahhoz, hogy az embereknek legyen elég pénzügyi háttérük a tisztességes munkából származó, magasabb árú termékek megvásárlására, ahhoz növelni kell a jóléti színvonalat, akár kormányzati támogatásokkal, vagy olyan módszerekkel is, mint például a tisztességtelenül előállított termékek országokba való behozatalának tiltása, megadóztatása.

A kormányzatok fontos szerepet vállalnak a modern rabszolgaság megállításában. A bűncselekmények állami üldözésével visszaszoríthatják a rabszolgaság terjedését és csökkenthetik jelenlétét a világunkban. A határvédelem megerősítése is kiemelten fontos, ahhoz, hogy az országok határaikon kívül tartsák a rabszolgasághoz kapcsolódó bűncselekmények, mint az emberkereskedelmet és a migránsok kizsákmányolását.

A média kihasználása is fontos, hiszen mostanában szokás az emberi értékeket trendként feltüntetni, amely több emberrel megismerteti a témát és segít, hogy a társadalom csatlakozzon a rabszolgaság elleni harchoz.

A rabszolgaságot kiváltó okok megakadályozása gyökerében folyathatja el a modern rabszolgaságot. A társadalom életszínvonalának növelése csökkentheti a szegényebb rétegbe tartozók számát, így arányosan csökkentve a modern rabszolgaság veszélyének kitett személyeket is. A nemzetközi konfliktusok rendezése és a klímaváltozás elleni védelem csökkenti a kiszolgáltatott helyzetben élőket és egyéb a társadalomra feltétlenül szükséges pozitív hatással járhat, mely alapjaiban szükséges a fenntartható jövő érdekében.

A szükséges jogszabályok a rabszolgák megmentése érdekében nem minden országban elfogadottak és nem megfelelő a kormányok ilyen bűncselekményekkel szembeni fellépése, hiszen a meglévő jogszabályok elfogadásával és betartásával nem beszélhetnénk a modern rabszolgaság ilyen nagy mértékéről.

²⁶ International Labour Organization, i.m. 14.

²⁷ Nicola PHILLIPS – Fabiola MIERES: The governance of forced labour in the global economy, *Globalizations*, 2 (2015), 244-260.

Egyetértünk azzal az irodalmi állásponttal, hogy a globalizáció nem egy monolitikus globális folyamat, amely szükségszerűen megteremti a modern rabszolgaság feltételeit. A fenntartható fejlődésre való törekvés, valamint a befogadó és demokratikus intézmények létrehozása segíthet a modern rabszolgaság felszámolásáért folytatott küzdelemben.